

En liten handbok

Att arbeta med normkreativ innovation
inom vård, hälsa och omsorg

Denna broschyr presenterar tillvägagångssätt för hur du kan arbeta med att ta fram innovativa lösningar inom vård och omsorg. Du får exempel på metoder du kan använda dig av för att utveckla, vrida och vända på din idé.

inom vård och omsorg kan innovation uppstå via personal som kommer fram till nya idéer och arbetssätt. Men nytänkande kan också uppstå hos patienter och anhöriga som är i kontakt med vården och upplever förändrings- och eller förbättringsbehov. Eller hos små och medelstora företag som kan bidra med ny kompetens och rikta in sig på en specifik del i verksamheten.

Att vara innovativ handlar om mer än att utveckla produkter och verktyg, det kan också vara arbetssätt, tjänster och affärsmodeller. Innovation innebär att förändra något befintligt i större eller mindre utsträckning eller att använda tidigare kunskap och verktyg i nya sammanhang.

Hur arbetar man då vidare med tidiga, kanske vaga idéer? Hur vet man att sin idé eller det förändringsbehov man identifierat, passar för fler och kommer vården och samhället till nytta? Och kan man på egen hand utveckla sin idé – eller bör man ta hjälp av andra – och i så fall hur?

Ett sätt är att utgå från ett normkritiskt perspektiv, vilket betyder att öppna upp möjligheter för nya perspektiv, värderingar och ideal. Den normkritiska ansatsen är på så sätt nära förbunden med innovation i nytänkande och sökandet efter alternativa visioner och ideal.

Ett normkritiskt arbetssätt innebär att man ifrågasätter sin begränsade förståelse av världen och ser från andras verklighet och perspektiv, vilket resulterar i utvecklande och innovativa lösningar. Genom att granska och analysera innovationer ur ett normkritiskt perspektiv kan vi se vilka behov eller målgrupper som exkluderas i vår innovationsprocess och därmed skapa mer inkluderande lösningar.

Inom interaktionsdesign, läran om hur vi kan designa interaktiv teknik, finns en mängd metoder som hjälper oss förstå hur teknik används av olika målgrupper. Denna förståelse för design är användbar även inom andra sammanhang, exempelvis när du vill arbeta mer normkritiskt och normkreativt.

Denna broschyr presenterar tillvägagångssätt för hur du kan arbeta med att ta fram innovativa lösningar inom vård och omsorg. Du får exempel på metoder du kan använda dig av för att utveckla, vrida och vända på din idé. Metoderna är valda för att passa personal, patienter och anhöriga, eller entreprenörer från små och medelstora företag. Din innovationsprocess blir bäst om du använder metoder ur alla delar – men, beroende på vad du vill göra och hur långt du kommit – kan du också göra endast valda delar. Vi presenterar en process som ger dig stöd att tänka annorlunda, kreativt och innovativt.

Representativitet Ditt första och viktigaste beslut är att bestämma vem eller vilka som ska ingå i din designprocess? Vilka känns mest representativa? Vilka andra perspektiv kan tas med? Finns det personer i periferin som också kan delta? Vilka röster och perspektiv brukar inte komma till tals i det sammanhang du arbetar med? Hur kan du nå fram till dem?

Efter att du funderat några varv på vilka perspektiv, personer och roller du bjuder in till din process, hjälper metoderna som presenteras nedan dig att låta alla komma till tals. Att lyssna till oväntade röster och perspektiv, men de hjälper dig också att själv reflektera och ifrågasätta.

Metoderna på följande sidor passar för de flesta innovationsprocesser.

Lycka till!

Oavsett vilken metod du använder är det alltid viktigt att:

- 1 Informera deltagarna om att det är frivilligt att delta. Vill de avsluta så får de göra det.
- 2 Berätta om syftet med din undersökning och hur du tänkt använda det som kommer fram av deras medverkan.
- 3 Fråga om det går bra att du dokumenterar processen. Alltså, om du får fotografera, spela in ljud eller anteckna. Glöm inte att vara tydlig med hur dokumentationen kommer användas.
- 4 Hålla tiden. Respektera att deltagarna gått med på att delta inom den tid du angett.
- 5 Tacka för deras medverkan. Fråga om det går bra att du kontaktar dem om det är något som du önskar följa upp.

1

Att utforska idé eller behov

Att förbättra vård och omsorg, med stora eller mindre lösningar, betyder att du skapar förändring för fler än dig själv: exempelvis patienter, medborgare, personal, kollegor, ledning. Därför är det viktigt att ställa sig frågor såsom:

- För vem eller vilka blir det här bättre?
- Finns andra liknande lösningar? Vad gör dem bra/dåliga?
- Varför fungerar det inte idag? Beror det på verktygen eller arbetsprocessen?
- Kan man lösa det på annat sätt?
- Finns det fler än jag som skulle tycka den här idén är bra? Finns det fler än jag med det här behovet? Hur många?
- Vems behov eller vilka personer har jag inte tänkt på, men som påverkas av min idé/lösning?

Metod och/eller verktyg:

Intervju

Antal deltagare:

Minst 1 person

Tid att genomföra:

Minst 10 minuter

Tillvägagångssätt

I de flesta fall genomförs semistrukturerade intervjuer. Det innebär att du förberett vissa teman eller områden du vill ställa frågor kring. Till dessa teman förbereder du ett antal frågor.

Under en semistrukturerad intervju kan du, beroende på hur samtalet bäst flyter på med den du intervjuar, ställa frågorna i olika ordning, dock ser du till att fråga om alla de teman du förberett.

Under en intervju är det viktigt att lyssna och dokumentera det som sägs.

Möjligheter

Enkel att genomföra och hjälper till att identifiera de behov och utmaningar som andra står inför tidigt i idéprocessen.

Intervjuer är bra för att förstå hur andra tänker och resonerar, deras motiv och åsikter.

Metoden hjälper dig besvara frågor som: Stämmer deras tankar med de du tänkt? Ser de samma utmaningar? Använder de utrustningen på samma sätt? Vad gör och hur tänker de annorlunda än du?

Utmaningar

Vilka svar du får beror på vilka du pratar med.

Om du gör få intervjuer eller valt personer ur ett begränsat urval, vilka kanske bara kan ge ett perspektiv, finns risken att du börjar utveckla idéer som inte blir till en bred lösning.

Metod och/eller verktyg:

Fokusgrupp

Antal deltagare:

4–6 personer

Tid att genomföra:

0,5–2 timmar

Tillvägagångssätt

Förbered vilka ämnen och/eller frågor du önskar gruppen ska hantera. Alternativt att du har material, verktyg eller metoder, som gruppen ska presenteras för, utforska och diskutera kring.

Presentera dig själv, och om deltagarna inte känner varandra, be dem presentera sig för varann. Förklara varför de är inbjudna till fokusgruppen.

Därefter samtalar ni om temat, där du som facilitator ser till att alla kommer till tals och håller sig inom ämnet.

Du kan förbereda ett antal följdfrågor du ställer vid lämpliga tillfällen om samtalet exempelvis stannar av.

Möjligheter

Billigt att genomföra, kräver endast ett rum och dina förberedelser.

Du får möjlighet att höra hur personernas olika perspektiv står till varann.

Utmaningar

Gruppdynamiken kan ställa höga krav på att facilitatorn låter alla komma till tals, att hen kan hantera dolda och uppenbara konflikter, slitningar och beteenden inom gruppen.

Metod och/eller verktyg:

Observation

Antal deltagare:

Minst 1 person

Tid att genomföra:

Minst 1 dag

Tillvägagångssätt

En vanlig form av observation är deltagande observation, där du har möjlighet att ställa frågor, lyssna till vad som sägs och studera vad personerna gör. Du kan också vara med och prova att göra samma saker som de personer du studerar gör, så du förstår mer av deras situation.

Observation innebär att du följer en person i deras vardag eller arbete under en vald tidsperiod.

Du kan också följa flera personer under olika dagar för att få en bredare bild av det sammanhang du studerar.

Möjligheter

Kan genomföras tidigt under din idéutveckling.

Kräver få resurser.

Hjälper dig att upptäcka nya områden och identifiera behov som inte uttalats.

Kan med fördel kombineras med intervju eller fokusgrupp för fördjupad förståelse.

Utmaningar

Det är viktigt att personerna du observerar, den tidsperiod du valt ut, de aktiviteter de gör samt miljön ni är i, är representativ för det sammanhang du utvecklar din idé till.

Det är svårt att dokumentera samtidigt som man observerar, det kan också störa den du observerar. Därför är det bra om ni är flera som observerar eller om du kan filma med stativ eller om du kan fotografera det som sker väldigt diskret.

Metod och/eller verktyg:
Brainstorming

Antal deltagare:
Minst 3 personer

Hellre fler grupper än en stor.

Tid att genomföra:
0,5–2 timmar

Metod och/eller verktyg:
Speedstorming

En snabbare och mer strukturerad form av brainstorming.

Antal deltagare:
4–20 personer

OBS! Jämnt antal.

Tid att genomföra:
10–60 minuter

Beroende på antalet deltagare.

Metod och/eller verktyg:
Invånarprofiler

Antal deltagare:
Grupper om 3 deltagare

Tid att genomföra:
10–30 minuter

Tillvägagångssätt

Med stöd av enkla material så som papper, penna, post-it, whiteboard, kan ni tillsammans arbeta intensivt och kreativt.

Förbered ett tema, en utmaning, ett behov eller en fråga som ni ska arbeta kring.

För att få igång kreativiteten kan man uppmuntra deltagarna att komma på galna och oväntade idéer.

Det är viktigt att förtydliga för deltagarna att de inte får kritisera varandra, alla idéer och förslag är välkomna.

Försök gärna kombinera varandras idéer.

Tillvägagångssätt

Förbered ett antal problem, utmaningar eller behov att arbeta med (minst lika många som hälften av antalet deltagare). Ett exempel på utmaning skulle kunna vara: "Året är 2050. Vilken kompetens behövs hos personal och vilka förutsättningar behövs hos patient i framtidens hälsa?". Utmaningarna sätts upp på väggar i ett rum. Hälften av deltagarna får ett plus, hälften ett minus. Alla deltagare får ett post-it block och varsin penna. Dela in deltagarna i par vid varsin utmaning/behov.

Deltagarna har sedan 3 minuter på sig att:

- presentera sig för varann (max 30 sekunder)
- diskutera utmaningen/behovet och skriva förslag på hur man kan arbeta vidare. De kan skriva förslag tillsammans eller var för sig.

Efter tre minuter roterar deltagarna i rummet, de med plus medsols och de med minus motsols. På så sätt kommer alla deltagare byta samarbetspartner och möta en ny utmaning/nytt behov att arbeta med. Sedan roterar grupperna igen.

Tillvägagångssätt

Invånarprofiler är en kortlek som du kan få tillgång till via Innovationsslussen på Region Västerbotten. Den hjälper dig att röra dig bortanför personas och tydligt definierade användargrupper.

Med hjälp av kortleken kan du ta fram ett antal invånarprofiler som du tillsammans med andra kan diskutera kring. Ett samtal som leder till nya idéer och att se behov bortanför dina egna.

Möjligheter

Genererar ett stort antal idéer som kan arbetas vidare på.

Idéerna dokumenteras direkt genom att deltagarna ritar och skriver.

Fungerar bra att genomföra under korta, intensiva sessioner.

Utmaningar

Gruppdynamiken kan innebära att en eller ett fåtal personer styr samtalet och du därför inte får tillgång till alla de idéer gruppen har potential till att föra fram.

Kvantitet är viktigare än kvalitet under en brainstorming. Efter sessionen behöver du därför sälla och sortera bland de olika idéer som kommit fram.

På så sätt kan man fortsätta tills alla utmaningar/behov hanterats av alla deltagare, eller när förutbestämd tid är slut. Vid sessionens slut sammanfattar respektive par för hela gruppen vad som föreslagits till den utmaning de avslutade vid.

Möjligheter

Fungerar som en startpunkt för att komma på idéer och förslag till utmaningar och behov. Erbjuder ett enkelt sätt för personer att lära känna varann. Får personer att samarbeta med varann och se utmaningen från andras perspektiv. Eftersom man arbetar med rotation i rummet ingår deltagarna i nya parkonstellationer. Metoden ger därför möjlighet för fler att komma till tals och göra sin röst hörd.

Utmaningar

Kräver kunskap om de utmaningar och behov verksamheten står inför. Ju fler deltagare desto längre tid att genomföra. Kan skapa stimmig miljö eftersom flera pratar samtidigt.

Möjligheter

Hjälper dig att identifiera behov eller se din idé utifrån andra perspektiv än de främst förekommande.

Utmaningar

Kräver specifikt material (kortlek) med tillhörande instruktioner.

2

Innovation och normkreativitet

En god tankeprocess klarar av att ifrågasättas, kritiseras, vridas och vändas på. Normkreativitet handlar om att förändra, vrida och bryta mot normer. På så sätt kan du använda din kreativitet, fantasi och möjlighetsstänkande för att se idéer och behov ur nya vinklar. För att arbeta normkreativt behöver du vara öppen för att lyssna och villig att ändra och anpassa. Det är förmågan att vilja se och förstå utifrån andra än sig själv, till fördel för de som vanligen inte kommer till tals.

För att kunna arbeta innovativt och normkreativt måste du tänka på att:

- Vara noga med vilka personer du bjuder in i din tankeprocess. Välj inte de som i ett första skede känns självklara och relevanta, tänk ett eller två varv till.
- Kunna lyssna och vara villig att förkasta din idé.
- Vilja samskapa med andra, se andras behov och erfarenheter som något som tillför din lösning, inte bara förändrar den.

Metod och/eller verktyg:

Normsfär

Antal deltagare:

Minst 2 personer

Tid att genomföra:

20–60 minuter

Tillvägagångssätt

På ett stort ark eller en whiteboard ritar du en cirkel. Till cirkeln beskriver du ett scenario eller en miljö som hör ihop med det behov eller den idé du utvecklat sedan tidigare, exempelvis "väntrummet på akuten".

Sedan skriver deltagare enskilt, gärna på post-it-lappar, beteenden som ligger innanför normen, alltså tillåtna och uppmuntrade beteenden. Dessa placerar ni sedan i cirkeln.

Därefter skriver ni ned beteenden som ligger utanför normen, alltså det oväntade eller oönskade. Dessa placerar ni utanför cirkeln.

Efter det röstar deltagarna om vilket beteende som ligger utanför normen, som ni ska fortsätta utveckla idéer kring.

När ni valt beteende, så bestämmer ni om ni vill utveckla en lösning som stödjer eller motarbetar det beteende ni valt.

Möjligheter

Hjälper dig att uppmärksamma rådande normer.

Hjälper dig att uppmärksamma vad som är norm(alt) idag, för att istället skapa lösningar eller design för beteenden, behov och situationer som ligger utanför normen.

Alternativt förtydliga att ni skapar lösningar som utesluter oväntade, ovanliga eller oönskade beteenden.

Utmaningar

Kan upplevas provocerande då du behöver sätta ord på dina egna värderingar, normer och privilegier. Är du villig att ändra dessa?

Metod och/eller verktyg:

Spekulativ/kritisk /provokativ design

Antal deltagare:

Minst 1 person

Tid att genomföra:

Minst 1 dag

Tillvägagångssätt

Med hjälp av spekulativa designförslag utmanar du vår verklighet. Du arbetar med koncept och produkter som används i vår vardag och är designade för att lösa något, men för ett oväntat eller oönskat beteende.

Din design är inte tänkt att användas, utan skapas för att väcka tankar och reflektion kring hur vi beter oss mot varandra och vår omvärld. Du presenterar din design för ett antal personer som får utforska och prova på. Därefter pratar ni om vilka tankar och reaktioner din design skapade. Vad kan ni ta med er av det? Skapar det tankar om hur något istället kan vara och i så fall hur?

Möjligheter

Kan med fördel användas i en tvåstegsprocess med normcirkeln som första steg.

Hjälper dig att se andras reaktioner.

Ett bra stöd för att se en möjlig, annan framtid och hjälpa oss sätta ord på våra val, beteenden, handlingar och strukturer.

Kan vara ett bra stöd när man vill förändra arbetssätt, inställningar och perspektiv. När man vill öka förståelse vid en arbetsplats och skapa nya rutiner och tillvägagångssätt för arbete.

Utmaningar

Kräver förberedelse i att ta fram ett designförslag som kan visas eller presenteras för andra.

Kan upplevas provocerande, du ställs inför dina egna värderingar, normer och privilegier. Är du villig att ändra dessa?

Metod och/eller verktyg:

Öppen innovation

Antal deltagare:

Minst 4 personer

Tid att genomföra:

Minst 1 dag

Tillvägagångssätt

Öppen innovation innebär antingen en öppen inbjudan att delta i din designprocess, eller att du bjuder in olika kompetenser och förmågor. Här delar du med dig av det material du har och den utmaning du står inför.

Det innebär att du arbetar både tillsammans med personer i din verksamhet, och personer från andra liknande verksamheter eller andra sammanhang.

Möjligheter

En öppen innovationsprocess där deltagare anmäler sig till att ingå innebär att du får arbeta tillsammans med engagerade, intresserade och drivna människor som känner att de kan och vill bidra till ditt område.

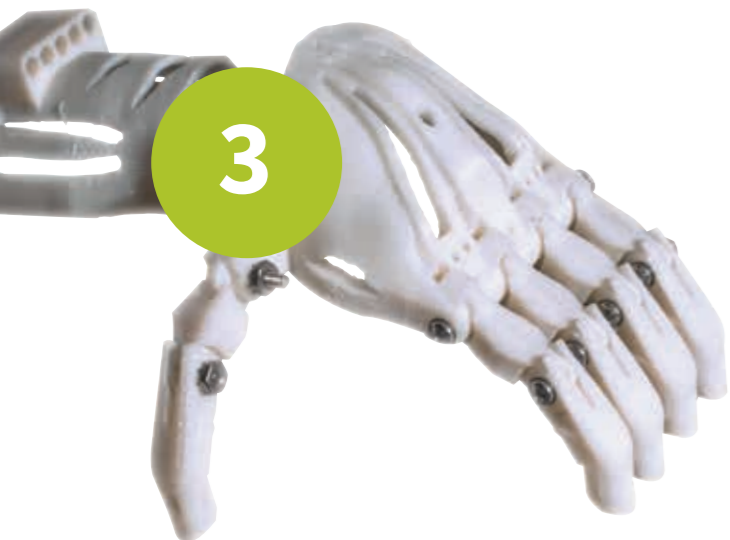
Utmaningar

Du måste vara villig att öppet och transparent delge din idé.

Du måste vara noga med hur du hanterar eventuella känsliga data.

Eftersom deltagare anmäler sig till att hjälpa dig, behöver du förtydliga vem som äger de lösningar och förändringar som kommer ut av arbetet ni gör tillsammans.

Du riskerar att få med dig människor som tänker lika som du, eftersom de själva identifierade sig som någon som hade något att bidra med. Öväntade, nya, eller andra kompetenser riskerar därför att gå dig förbi.

Visualisering och digital fabrikation

För att få andra att vilja satsa på din lösning eller få den att användas, så behöver du visa och förklara din idé eller lösning. Digital fabrikation har blivit ett allt mer förekommande sätt att förklara, visa och skapa nya lösningar inom hälso- och sjukvård. Det handlar om att med hjälp av 3D-modellering och CAD (computer-aided design) skapa visualiseringar av sina lösningar. Med stöd av visualisering kan du arbeta futuristiskt och visionärt. Eftersom din visualisering inte behöver fungera fullt ut kan du visa hur din lösning är tänkt att fungera i ovanliga eller framtida miljöer. Du kan arbeta med olika material för att skapa din visualisering. Vilket material du använder beror på:

- Vilket material du själv är van att arbeta med.
- Vad din visualisering ska förklara eller visa.
- Vem du arbetar med när du skapar din visualisering. Andra kan ha idéer och kunskap om bättre sätt att förklara och visa din lösning.
- Vad du ska använda din visualisering till och för hur länge.
- Om den ska gå att testa och interagera med.

När du valt material kan du därefter välja metod utifrån vilket sätt du vill skapa din visualisering.

Metod och/eller verktyg:

Skiss

Material:

Papper och penna

Tillvägagångssätt

Rita din lösning eller förändring på papper. Antingen som en ritning, modell, serie, genom kollage eller annat sätt du är bekväm att arbeta med.

Möjligheter

Ett billigt, enkelt, reproducerbart, distribuerbart och lättförändrligt sätt att förklara och beskriva miljöer och sammanhang.

Utmaningar

Det är svårt att förklara detaljer och ofta behöver skisserna kompletteras med en beskrivning.

Metod och/eller verktyg:

Prototyp

Material:

Papper, kartong, lera, plast, lego, valfria fysiska material

Tillvägagångssätt

Med en prototyp kan du visa interaktivitet, färg och form.

Möjligheter

Skapar möjligheter till utforskande och att prova din idé. Prototyper är dessutom ofta lätta att ändra och anpassa.

Utmaningar

Prototypen behöver oftast förklaras eftersom den inte har samma funktionalitet och respons som den färdiga designen.

Metod och/eller verktyg:

3D-utskrift

Material:

Främst plast

Tillvägagångssätt

Har liknande egenskaper som prototyp, med skillnaden att du kan förstora eller förtydliga detaljer. 3D-utskriften blir en mer exakt version i avseende på form.

Möjligheter

Billig och tydlig. Skapar möjligheter till utforskande, prova på. Den är dessutom mobil och kan testas i olika miljöer.

I bästa fall kan utskriften även bli den färdiga versionen av din idé, beroende på vilket material du väljer.

Utmaningar

Kan inte anpassas utan du måste göra ny version för alla förändringar du vill göra.

Mer eller mindre hållbar beroende på lösning och material.

Kräver 3D-skrivare.

Metod och/eller verktyg:

Laserskärare

Material:

Trä, plast, metall

Tillvägagångssätt

Här kan du skära ut delar och detaljer i hårda material.

Möjligheter

Precis, tålig och mobil. Kan bli likt eller vara din färdiga version av din lösning.

Utmaningar

Mer eller mindre hållbar beroende på lösning och material.

Kräver tillgång till miljö där laserskärare finns.

Metod och/eller verktyg:

Raspberry Pi

Material:

Enkortsdator och tillbehör (komponenter och sladdar)

Tillvägagångssätt

Denna dator kan du koppla samman med andra ting i ditt hem, för att skapa trådlösa lösningar.

Möjligheter

Kan visa hur du tänkt en miljö ska fungera och prova på trådlös kommunikation.

Utmaningar

Är du ovan kan du behöva testa dig fram innan allt fungerar som du tänkt.

Metod och/eller verktyg:

Makey Makey

Material:

Makey Makey kit

Tillvägagångssätt

Till denna kan du koppla allt som leder ström. På så sätt kan du enkelt visa kopplingar och interaktioner i din miljö.

Möjligheter

Enkelt att använda. Kan kombineras med Raspberry Pi och Scratch (ett gratis programspråk).

Utmaningar

Begränsade möjligheter, bra för enklare interaktioner.

Vill du veta mer?

Vill du ha stöd i att veta vilka roller och perspektiv som borde vara med i din innovationsprocess?

Vill du lära dig mer om respektive tillvägagångssätt?

Välkommen att kontakta
Innovationsslussen vid Region Västerbotten:
regionvasterbotten.se/innovationssluss-vasterbotten

Underlaget för denna text är framtaget med stöd av Tillväxtverket, inom projektet Innovation+.

Innovation+ är ett samverkansprojekt mellan Region Västerbotten, Umeå universitet och Lycksele kommun. Det finansieras av EU:s regionala strukturfond, Region Västerbotten, Umeå kommun och Skellefteå kommun.

